

3. BÜYÜK AZILARDA GÖMÜKLÜK VE CERRAHİ ÇEKİM SIKLIĞI

M. Sami Yıldırım (*), Cengizhan Keskin (*), Özen Doğan (**)

ÖZET

1000 hastada retrospektif olarak yapılan bu çalışmada 3. büyük azıların gömüklük sıklığının ve çekim türlerinin yaşa, cinsiyete, alt ve üst çeneye göre dağılımları istatistiksel olarak araştırılmıştır. 3. büyük azıların yaklaşık 1/3'nün gömük olduğu ve ancak cerrahi çekimle çıkarılabildikleri, cerrahi çekimleri 10-29 yaş grubunda artış gösterdiği, yaş arttıkça cerrahi çekimlerin azaldığı görülmüştür. Üst çenede gömük 3. büyük azı dişleri kadınlarda erkeklerden anlamlı bir şekilde farklı olduğu bulunmuştur. 3. büyük azıların ve onların cerrahi çekimlerinin hem kadınlarda hem de erkeklerde anlamlı bir şekilde artış gösterdiği saptanmıştır.

Anahtar sözcükler: 3. büyük azılar, cerrahi çekim.

GİRİŞ

Sürme zamanı geldiği halde herhangi bir nedenle erupsiyona uğrayıp diş kavsi üzerinde kronlarının tamamı ağız boşluğunda olacak şekilde yer alamayan dişlere gömük dişler denilmektedir. Bu dişlerin üzeri bazen mukoza ile kısmen veya tamamen örtülü olur ve yarı gömük dişler adını alır, bazen de bu dişlerin üzerinde mukoza ile birlikte kemik dokusu vardır ve tam gömük diş adını alırlar (3,7).

Birçok araştırmacı (2,3,7) tarafından kabul edilen gömüklük nedenleri, süt dişlerinin çok erken veya çok geç düşmesi, komşu dişlerin pozisyonları, çevre kemik dokusunun yoğunluğundaki artış, dişler üzerindeki mukoza kalınlığı, çenelerin gelişim bozukluğuna bağlı olarak meydana gelen yer darlığı, çeşitli iltihabi olaylar, kistler, tümörler, yetersiz beslenme, hormonal bozukluklar ve kalıtım gibi genel ve sistemik faktörlerdir.

THE PREVALANCE OF THIRD MOLAR IMPACTION AND THE FREQUENCY OF THEIR SURGICAL EXTRACTIONS

ABSTRACT

In this study which was made an 1000 patients retrospectively, attempts were made to investigate statistically the distribution frequency of the impactness of the third molars and their extraction types according to age, sex and their localizations as per the maxilla and the mandible.

It was concluded that approximately 1/3 of the molars were impacted and could only be extracted by surgery, that surgical extractions showed an increase at the age group of 10-29, and that surgical extractions decreased as the age advanced.

The maxillary impacted third molars were found to be statistically more different in females than in males. It was also detected that third molars and their surgical extration showed a significant increase both in females and in males.

Key words: Third molars, surgical extraction.

Waite (10), gömük dişlerin etyolojisinde araştırmacıların çeşitli teorileri sürdüğünü (Ortodontik teori, filogenik teori, Mendel teorisi) ve bunların içinden Mendel teorisinin en çok kabul gören teori olduğunu bildirmiştir.

Gömük dişlerin, çenelerde bazen uzun yıllar hiçbir şikayete neden olmadan kalabildiği, bazen de foliküler kist oluşumuna, ön dişlerin itilmesine, komşu dişlerin resorbsiyonuna, fokal enfeksiyona, tempora mandibular eklem şikayetlerine, sebebi belirsiz baş boyun ve nevralfiform ağrılara neden olduğu, foliküllerinin zamanla ameloblastomaya ve karsinomaya dönüşebildiği ve bu nedenlerle de çıkartılmalarının gerekli olduğu araştırmacıların genel görüşüdür (2,3,7,10).

Dachi ve Howell (4), 3874 hastada radyolojik olarak gömük kök ve dişleri araştırmışlar, köklerin %

(*) Doç. Dr. İ.Ü. Diş Hek. Fak. Ağız-Diş-Çene ve Hast. ve Cerrahisi Anabilim Dalı
(**) Dr. İ.Ü. Diş Hek. Fak. Ağız-Diş-Çene ve Hast. ve Cerrahisi Anabilim Dalı

23,7, dişlerin ise % 2.6 oranında çenelerde gömük kaldığını bildirmişlerdir.

Dachi ve Howell (5), yapmış oldukları bir başka çalışma neticesinde üst akıl dişlerinin % 21.9, alt akıl dişlerin % 17.5 oranında gömük kaldığını, aralarında cinsiyete ve sağ sol çenelere göre fark bulamadıklarını ileri sürmüşlerdir.

Faubion (6), 40 hastada yapmış olduğu çalışmasının sonucunda premolarların çekimlerinin 3. büyük azıları sürmelerini 4 kez daha kolaylaştırdığını ve ortodontik tedaviden sonra çekilen 3. büyük azılarda cinsiyete göre fark bulamadığını bildirmiştir.

Tüzüm ve Bilge (58), 2400 hastada gömük dişlerin sıklığı üzerinde yapmış oldukları radyolojik çalışmada, gömük dişlerin erkeklerde daha sık görüldüğünü ve alt 3. büyük azıların en fazla gömüklük gösteren dişler olduğunu saptamışlardır.

Archer (2), dişlerin gömük kalmasını, evolüsyonda mandibula ve maxillanın yavaş yavaş küçülmesine bağlamış ve üst 3. büyük azıların en fazla gömüklük gösteren dişler olduğunu savunmuştur.

Allen (1), gömük diş çekimlerinin % 4.4'lük oranla çekim nedenleri arasında 3. büyük grubu oluşturduğunu ve cerrahi çekimlerinin 14-40 yaşları arasında yoğunlaştığını ileri sürmüştür.

Özbayrak ve Gümrü (7), yapmış oldukları katamnestik çalışmada 1275 hastanın 796'sında alt, 90'ında ise üst akıl dişlerinin gömük olduğunu ve cerrahi çekimlerinin yapıldığını ayrıca gömük alt akıl dişlerinin erkeklerde biraz daha fazla görüldüğünü bildirmişlerdir.

Borçbakan (3), gömük süt dişlerinin ender olduğunu, sürekli dişlerden de en çok alt 3. büyük azı dişlerinin gömük kaldığını ileri sürmüş ve 3. büyük azı dişlerinin sıklıkla gömülü kalmalarını da, süren en son diş olmalarına bağlamıştır.

Biz de, İ.Ü. Diş hekimliği Fakültesi Ağız, Diş ve Çene Hastalıkları ve Cerrahisi Anabilim Dalı'na 1985-1987 yılları arasında başvurarak 3. büyük azılarını çektiren hastalarda katamnestik bir çalışma yaparak 3. büyük azılardaki gömüklük sıklığını, uygulanan çekim türlerini, bunların yaş gruplarına, cinsiyete, alt ve üst çeneye göre dağılımları belirlemek istedik.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmamız için 1985-1987 yılları arasında İ.Ü. Diş hekimliği Fakültesi Ağız, Diş ve Çene Hastalıkları ve Cerrahisi Anabilim Dalına 3. büyük azıla-

rındaki şikayetlerden dolayı başvurmuş ve 3. büyük azılarını çektirmiş, protokol defterinde ve hasta anamnez fişlerinde çalışmamız için gerekli bilgileri içeren hastaları seçtik. Sonuçlarımızı olumsuz yönde etkileyeceğini düşündüğümüzden kronları çürümüş veya kırılmış sadece kökleri kalmış olan 3. büyük azı dişlerini ister normal isterse de cerrahi çekimle çıkartılmış olsun, çalışmamıza dahil etmedik.

Protokol defteri ve hasta anamnez fişleri inceleyerek seçilen bu hastaların 3. büyük azılarının gömük olup olmadığını, hangi çekim türü ile çıkartıldıklarını hastaların yaş ve cinsiyetlerini ve 3. büyük azıların alt ve üst çeneden hangisine ait olduğunu önceden hazırlanmış formlara kaydettik.

Elde ettiğimiz verileri χ^2 ve örneklerden elde edilen 2 oranın karşılaştırılmasında kullanılan (Epsilon) testi kullanarak bioistatistiksel olarak değerlendirdik (9).

BULGULAR

İ.Ü. Diş hekimliği Fakültesi Ağız-Diş-Çene Hastalıkları ve Cerrahisi Anabilim Dalına başvuran ve 3. büyük azılarını çektiren toplam 1000 hastadan elde edilen veriler tablo 1'de görülmektedir. Bu veriler değerlendirildiğinde 458'inin erkek, 542'sinin kadın olduğu ve bu 1000 hastadan çekilen 1000 3. büyük azı dişinin 663'ünün tam sürmüş olduğu ve normal olarak çekildiği, 337'sinin ise gömük olduğu ve cerrahi çekimle çıkartıldığı saptandı.

Hastaların tamamında normal ve cerrahi çekimlerin yaşa göre dağılımları, bazı yaş gruplarındaki hasta sayısı az olduğundan hastalar 10-29, 30-49 ve 50-79 yaş grupları olmak üzere 3 ana grupta toplanarak değerlendirildi. (Tablo 2). Elde edilen veriler χ^2 testi uygulanarak istatistiksel olarak değerlendirildiğinde $\chi^2 = 84, 7183$ ve $P < 0,001$ olmak üzere normal çekimlerin bütün yaş gruplarında cerrahi çekimlere göre anlamlı bir artış gösterdiği, ayrıca normal çekimlerin (30-49), cerrahi çekimlerin ise (10-29) yaş grubunda oranlı anlamlı bir şekilde arttığı belirlendi.

Hastalardan çekilen dişlerin cinsiyete, çekim türlerine ve alt ve üst çeneye göre dağılımları istatistiksel olarak Epsilon testi uygulanarak yapıldı. Elde edilen sonuçlar Tablo 3'te görülmektedir. Buna göre, gömük 3. büyük azıların ve onların cerrahi çekimlerinin % 44'ünün erkeklerden, % 56'sının kadınlardan yapıldığı aralarındaki farkın ise $0.02 < p < 0.05$ olmak üzere anlamlı olduğu, sürmüş 3. büyük azıların ve onların normal çekimlerinin % 47'sinin erkeklerden, % 53'ünün kadınlardan yapıldığı ve aralarındaki farkın ise, $0.12 < p < 0.013$ olmak üzere anlamsız olduğu be-

Tablo 1 : 3. Büyük azıların, normal ve cerrahi çekimlerinin cinsiyete, yaş gruplarına, alt ve üst çeneye dağılımları.

YAŞ	CINSİYET		NORMAL ÇEKİM				CERRAHİ ÇEKİM			
	Erkek	Kadın	ALT ÇENE		ALT ÇENE		ALT ÇENE		ÜST ÇENE	
			Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
10-19	24	36	10	4	5	1	7	26	2	5
20-29	186	237	58	74	35	65	80	82	13	16
30-39	117	144	51	63	35	53	29	18	2	10
40-49	51	77	26	34	21	21	3	15	1	7
50-59	39	31	19	8	15	16	3	1	2	6
60-69	33	15	20	8	7	5	3	-	3	2
70-79	8	2	6	1	1	1	1	-	-	-
TOPLAM	485	542	190	192	119	162	126	142	23	46
TOPLAM			663				337			

İrildi. Çekim türlerine göre ayırım yapmaksızın 3. büyük azıların % 46'sının erkeklerden, % 54'ünün kadınlardan çekildiği ve aralarındaki farkın $0.01 < p < 0.02$ olmak üzere anlamlı olduğu bulundu (Tablo 3).

Erkek ve kadınlarda çekim türleri ve çekilen 3. büyük azılar alt ve üst çenedeki dağılımlarına göre değerlendirildiğinde erkeklerde sürmüş ve normal çekilen 3. büyük azıların % 61'inin alt çeneden, % 39'unun üst çeneden, gömük ve cerrahi çekimleri yapılan 3. büyük azıların ise % 85'inin alt çeneden, % 15'inin üst çeneden yapıldığı ve aralarındaki farkın $p < 0.001$ olmak üzere anlamlı olduğu belirlendi. Kadınlarda normal çekimlerin % 54'ünün alt çeneden, % 46'sının üst çeneden yapıldığı ve aralarında $0.14 < p < 0.15$ olmak üzere anlamlı bir fark olmadığı cerrahi çekimlerin ise % 76'sının alt çeneden, % 24'ünün üst çeneden yapıldığı ve aralarında $p > 0.001$ olmak üzere anlamlı bir farkın bulunduğu saptandı. Alt çenede cerrahi çekimi yapılan gömük 3. büyük azıların % 47'sinin erkeklerden, % 53'ünün kadınlardan yapıldığı ve aralarında $0.32 < p < 0.33$ olmak üzere anlamlı bir fark olmadığı, üst çenede ise % 33'ünün erkeklerden, % 67'sinin kadınlardan yapıldığı ve aralarında $0.001 < p < 0.01$ olmak üzere anlamlı bir fark olduğu belirlendi (Tablo 3).

Tablo 2: 3. Büyük azıların, normal ve cerrahi çekimlerin yaş gruplarına göre dağılımı.

YAŞ GRUPLARI	NORMAL ÇEKİM	CERRAHİ ÇEKİM	TOPLAM
10-29	252	231	483
30-49	304	85	389
50-79	107	21	128
TOPLAM	663	337	1000

Çekim türleri erkek ve kadınlarda ayrı ayrı değerlendirildiğinde erkeklerdeki çekimlerin % 67'sinin normal, % 33'ünün cerrahi çekim olduğu, kadınlarda ise çekimlerin % 65'inin normal, % 35'inin cerrahi çekim olduğu ve her ikisinde de aralarındaki farkın $p < 0.001$ olmak üzere anlamlı olduğu saptandı (Tablo 3).

TARTIŞMA

İ.Ü. Ağız, Diş ve Çene Hastalıkları ve Cerrahisi Anabilim Dalında 1985-1987 tarihlerinde 3. büyük

Tablo 3 : 3. Büyük azıların cinsiyete, alt ve üst çeneye ve çekim türlerine göre dağılım oranları ve P değerleri.

GRUPLAR		p
CERRAHI ÇEKİM	Erkek % 44	0.02<p<0.05
	Kadın % 56	
NORMAL ÇEKİM	Erkek % 47	0.12<p<0.13
	Kadın % 53	
TOPLAM ÇEKİM	Erkek % 46	0.01<p<0.02
	Kadın % 54	
NORMAL ÇEKİM	Erkek Altçene % 44	p<0.001
	Üstçene % 39	
CERRAHI ÇEKİM	Erkek Altçene % 85	p<0.001
	Üstçene % 15	
NORMAL ÇEKİM	Kadın Altçene % 54	0.14<p<0.15
	Üstçene % 46	
NORMAL ÇEKİM	Kadın Altçene % 76	p<0.001
	Üstçene % 24	
CERRAHI ÇEKİM (ALTÇENE)	Erkek % 47	0.32<p<0.33
	Kadın % 53	
CERRAHI ÇEKİM (ALTÇENE)	Erkek % 33	0.001<p<0.01
	Kadın % 67	
NORMAL ÇEKİM / CERRAHI ÇEKİM	Erkek % 67 / % 33	p<0.001
	Kadın % 65 / % 35	

azılarına normal veya cerrahi çekim uygulanan hastalarda yaptığımız ve elde edilen verilerin Tablo 1,2,3'te görüldüğü, araştırmamızda, sürmüş 3. büyük azıların ve onların normal çekimlerinin gömük 3. büyük azılardan ve onların cerrahi çekimlerinden anlamlı bir şekilde fazla olduğu tesbit edilmiştir. Sürmüş 3. büyük azıların çekimlerinin 30-49 yaş grubunda, gömük 3. büyük azıların cerrahi çekimlerinin ise 10-29 yaş grubunda anlamlı bir şekilde arttığı, ayrıca da cerrahi çekimlerin yaşın artmasıyla azaldığı saptanmıştır. Kaynaklar incelendiğinde 3. büyük azıların normal ve cerrahi çekimlerinin yaşa göre dağılımları ile ilgili bir çalışmaya rastlanamadı, ancak 3. büyük azıların genelde 16-35 yaşları arasında ve özellikle de

18-20 yaşlarında sürdüğü görüşü araştırmacılar (1,2,3), tarafından kabul edilen genel görüştür. Bu görüş ile birlikte 3. büyük azıların sürme zorluğundan doğan şikayetlerin 18-20 yaş döneminde toplandığı gerçeği de dikkate alınacak olursa cerrahi çekimlerin 10-29 yaş grubunda toplanması yadırganamaz.

Araştırmamızda sürmüş 3. büyük azıların çekimlerinde kadın ve erkekler arasında fark görülmezken gömük 3. büyük azıların cerrahi çekimlerinde kadınlarda anlamlı bir artış görülmüştür (Tablo 3).

Dachi ve Howell (5), 3. büyük azıların gömük kalmasında cinsiyet farkının pek belirgin olmadığını belirtirken, Tüzüm ve Bilge (8), gömük 3. büyük azıların erkeklerde daha fazla görüldüğünü bildirmiştir. Araştırmacıların ileri sürdüğü bu sonuçlar bizim elde ettiğimiz sonuçlarla çelişmektedir. Biz bu çelişkiyi araştırmacıların çalışmalarını bizim çalışmamızın tersine radyolojik kontrollerle tarama şeklinde yapmış olmalarına bağlamaktayız.

Araştırmamızda gömük 3. büyük azıların ve onların cerrahi çekimlerinin kadın ve erkekte ayrı ayrı alt çenede daha fazla görüldüğü ve aralarındaki farkın da anlamlı olduğu saptanmıştır (Tablo 3). Bu sonuç üst akıl dişlerinin % 21.9, alt akıl dişlerinin, % 17.5 oranında gömük olduğunu savunan Dachi ve Howell'in (5), görüşleri ve kadınlarda alt ve üst çeneye göre 3. büyük azıların gömüklüğü arasında anlamlı bir farkın olmadığını bildiren Tüzüm ve Bilge'nin (8), sonuçları ile uyum göstermezken, 1275 hastanın 796'sında alt, 90'ında ise üst akıl dişlerinin gömük olduğunu bildiren Özbayrak ve Gümrü'nün (7), sonuçları ile uyum göstermektedir.

Çalışmamızda alt çenede erkeklerdeki gömük 3. büyük azılar ve onların cerrahi çekimleri ile kadınlardaki gömük 3. büyük azılar ve onların cerrahi çekimleri arasında anlamlı bir fark olmadığı, üst çenede ise gömük 3. büyük azılar ve onların cerrahi çekimlerinde kadınlarda anlamlı bir artış olduğu saptanmıştır. Bu sonuç Özbayrak ve Gümrü'nün (7), gömük alt akıl dişlerinin erkeklerde biraz fazla olduğunu bildiren sonuçları ile uyum göstermektedir.

Araştırmamızda hem kadınlarda hem de erkeklerde gömük 3. büyük azıların ve bunların cerrahi çekimlerinin tüm 3. büyük azılar ve onların çekimlerinin yaklaşık 1/3'ünü oluşturduğu saptanmıştır. Bu sonuç 3. büyük azıların en fazla gömüklük gösteren dişler olduğunu savunan araştırmacıların görüşlerini destekler niteliktedir.

Sonuç olarak, 3. büyük azıların yaklaşık 1/3'ünün gömük olduğunu ve ancak cerrahi çekimle çıkarıla-

bulduklarını, cerrahi çekimlerin 10-29 yaş grubunda artış gösterdiğini ve yaş arttıkça cerrahi çekimlerin azaldığını, üst çenede gömük 3. büyük azı dişlerin kadınlarda erkeklerden anlamlı bir şekilde farklı oldu-

ğunu, gömük 3. büyük azıların ve onların cerrahi çekimlerinin hem kadınlarda hem de erkeklerde alt çenede anlamlı bir şekilde artış gösterdiğini, söyleyebiliriz.

KAYNAKLAR

1. Allen, E.F.: Statistical Study of the Primary causes of extraction, *J.Dent.Res.*, 1944 23:453-458.
2. Archer, W.H.: Oral and Maxillofacial Surgery, Vol:II, Fifth Ed., W.B. Saunders Company, Philadelphia-London-Toronto, 1975.
3. Borçbakan, C.: Ağız ve Çene Hastalıkları Şirurjisi, 3. Baskı, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1973 Ankara.
4. Dachi, S.F., Howell, F.V.: A Survey of 3.874 routine full mouth radiographs, (A study of retained roots and teeth), *Oral Surgery, Oral Medicine, Oral Pathology*, 1961 14(8): 916-923.
5. Dachi, S.F., Howell, F.V.: A Survey of 3874 routine full-mouth radiographs, (A Study of impacted teeth), *Oral Surgery*

Oral Medicine, Oral Pathology, 1961 14(10): 1165-1169.

6. Faubion, H.B.: Effect of extraction of premolars on eruption of mandibular third molars, *JADA*, 1968 76: 316-320.

7. Özbayrak, T., Gümrü, O.: Gömük Dişlerin Sıklığı, *Periodontoloji Dergisi*, 1982 7(1): 35-40.

8. Tüzüm, Ş.M., Bilge, M.O.: Dental muayeneler sırasında karşılaştığımız diş gömüklüğü sıklığı, *Marmara Üniversitesi Dişhekimliği Fakültesi Dergisi*, 1987 3(13): 35-41.

9. Velicangil, S., Tıbbi Biyometri ve Tatbikatı, 2. Baskı, 1970 Sermet Matbaası, İstanbul.

10. Waite, D.E.: Text book of Practical Oral Surgery, Second Ed. Lea and Febiger, 1978 Philadelphia.